

ข้อเท็จจริงในความเป็นไปกรณีปราสาทพระวิหาร

ในฐานะสถาปนิกที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเสนอปราสาทพระวิหารขึ้นเป็นมรดกโลกของกัมพูชา ผมขอแบ่งปันข้อเท็จจริงให้ทราบดังนี้

ผมเองได้รับมอบหมายให้เป็นตัวแทนในส่วนของนักวิชาการที่ได้รับเชิญจากกัมพูชาให้ไปสำรวจพื้นที่ปราสาทพระวิหาร เพื่อจัดทำแผนบริหารจัดการ "พื้นที่กันชน" ของปราสาทพระวิหารในประเทศไทย ได้มีโอกาสศึกษารายงานและแนวคิดของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญหลายชาติที่ยูเนสโกแนะนำมาให้ความช่วยเหลือกัมพูชาในการทำแผนบริหารจัดการอันเป็นผลจากมติที่ประชุมมรดกโลกสมัยที่แล้วที่นิวซีแลนด์ ได้เห็นท่าทีของเจ้าหน้าที่ของยูเนสโกกัมพูชา ไปจนถึงเจ้าหน้าที่ระดับสูงของยูเนสโกปารีสจากโอกาสที่ได้ร่วมคณะไปเจรจาชี้แจงเหตุผลขอร่วมขึ้นทะเบียนร่วมในครั้งแรก ผมได้ทำงานร่วมกับข้าราชการประจำของกระทรวงการต่างประเทศทั้งกรมสนธิสัญญาและกรมเอเชียตะวันออก ได้เห็นความตั้งใจทำงานของข้าราชการทุกฝ่ายรวมถึงกรมแผนที่ทหาร และยังมีที่ปรึกษาทางกฎหมายจากทนายความและอัยการสูงสุดที่มาช่วยตรวจสอบให้ความคิดเห็นในทุกร่างข้อตกลงที่เรายื่นข้อเสนอไปยังฝ่ายกัมพูชา นอกจากนี้ผมยังได้เห็นแผนที่ใหม่ที่กัมพูชานำมาประกอบค่าแปลงการร่วมไทย-กัมพูชา-ยูเนสโกด้วย

เรื่องของเรื่องก็คือที่ผ่านมามีการทำที่ของกัมพูชาซึ่งก้าวต่อข้อเสนอของเราโดยตลอด

ไม่เคยยอมรับว่ามีปัญหาพื้นที่ทับซ้อน ถือว่าจะต้องใช้แผนที่ของกัมพูชาที่ทำโดยฝรั่งเศสและใช้แนวท่ายค่าพ้องต่อศาลโลกเท่านั้น

และในทางปฏิบัติก็มีผู้คนมาบุกเบิกตั้งบ้านเรือน วัด ตลาด ทั้งบนเขาในพื้นที่ทับซ้อน และที่หมู่บ้านโกมุย ที่อยู่ในที่ราบเบื้องล่าง ๘ - ๑๐ ปีแล้ว

ไม่ยอมรับว่าปราสาทพระวิหารมีส่วนต่อเนื่องที่มีความสำคัญในประเทศไทย สมควรจะได้ผนวกเป็นเป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่ขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกด้วย โดยเชื่อตามข้อมูลของนักวิชาการนานาชาติที่นำโดยฝรั่งเศส ระบุว่าการวางผังของปราสาทบนยอดเขานั้นเกี่ยวเนื่องกับโบราณสถานใกล้เคียงที่อยู่เบื้องล่างในเขตกัมพูชาเป็น **Buddhist Geometry!** ให้ความสำคัญกับมุมมองจากที่ราบด้านล่างย้อนกลับสู่ยอดเขาพระวิหารจากระยะไกล ที่สามารถมองเห็นยอดเขาที่อยู่ด้านข้างด้วย จากรายงานการตีความของผู้เชี่ยวชาญชาวฝรั่งเศสกล่าวว่า เป็นภาพของภูเขา ๕ ยอดที่หมายถึงเขาพระสุเมรุ แต่ที่ปรากฏอยู่ในเอกสารล่าสุดของกัมพูชา กลับเปลี่ยนเป็นภูเขา ๓ ยอดที่หมายถึงตรีมูรติ หรือเทพสูงสุดทั้ง ๓ ของศาสนาฮินดู นี่คือผลจากการตีความแบบนึกเอาเองจึงเปลี่ยนไปมาได้

เปียดาตีหน้าผาปลายสุดที่เป็นจุดชมวิวในปัจจุบัน กวีเคราะห์ว่าเป็นที่ป่าเพ็ญพรตของฤๅษี ไว้มองดูภูมิจักรวาลเบื้องล่าง ทั้งๆที่ไม่มีช่องเปิดออกมาจากปราสาทประธานหรือระเบียงคดแต่อย่างใด ความจริงเราจะพบว่าในบริเวณนี้คือพื้นที่ส่วนด้านหลังของเทวาลัย เราจะพบแหล่งตัดหินที่ใช้ในการสร้างปราสาท เห็นร่องรอยการเจาะสกัดหินที่ไม่ได้มีการแต่งผิวพื้นที่ให้เรียบร้อย เพ็งหินที่อยู่ตรงปลายสุดนั้นมีชาวบ้านมาประกอบพิธีบูชาแบบพื้นบ้านซึ่งเป็นกิจกรรมที่เพ็งจะมีมาได้ไม่นานมานี้ เข้าใจว่าผู้จัดทำข้อมูลคงจะเพ็งวิเคราะห์จากสิ่งที่เห็นในปัจจุบัน จากภาพมุมกว้างสุดสายตาที่น่าประทับใจในมุมมองของนักท่องเที่ยว จึงจินตนาการไปเป็นดังที่ว่า ซึ่งเท่ากับว่าเป็นการตัดความเชื่อมโยงของปราสาทพระวิหารออกจากด้านทิศเหนือที่มาจากประเทศไทย

เอกสารของกัมพูชายังเน้นว่าทางขึ้นสู่ปราสาทที่มีมาแต่เดิมคือบันไดหัก ทางทิศตะวันออก ถือเป็นสิ่งก่อสร้างที่มีความเก่าแก่ที่สุด ด้วยยึดมั่นว่าทางเข้าปราสาทต้องเป็นทิศตะวันออกเท่านั้น และระบุว่าทางขึ้นทางบันไดใหญ่และสะพานนาคราชทางทิศเหนือเป็นสิ่งก่อสร้างในสมัยหลังสุด แม้แต่สระตราว ที่เป็น การสร้างทำนบหินกันทางน้ำบนลานหินจนกลายเป็นสระน้ำที่เรียกว่าเป็นบารายของปราสาท ก็ได้เขียนในรายงานว่าเป็นแหล่งน้ำธรรมชาติ โดยที่ตามหลักฐานที่ปรากฏถือว่าทำนบหินที่นี้คือเขื่อนหินที่เก่าแก่ที่สุดในประเทศไทย ทั้งนี้ข้อมูลทางวิชาการทั้งหมดกลับได้รับความเห็นชอบเป็นที่เรียบร้อยแล้ว จากการประเมินของICOMOS ในเมื่อผ่านการประเมินเบื้องต้นทั้งหมดแล้วเขาจึงไม่ยอมถอย

โบราณสถานี่อ้างว่าเกี่ยวเนื่องกับปราสาทพระวิหารที่อยู่ในจุดสำคัญด้านตะวันตกนั้น เมื่อผมได้ไปสำรวจก็พบว่า เป็นอโรคยศาล สร้างในสมัยกษัตริย์ชัยวรมันที่ ๗ ในศิลปะขอมเป็นยุคหลังสุดของสมัยเมืองพระนคร และมีการเปลี่ยนความเชื่อเป็นศาสนาพุทธมหายานแล้ว จึงไม่ได้ร่วมสมัยการวางผังกับปราสาทพระวิหารแต่อย่างใด

จากลักษณะห้วนาคของสะพานนาครีที่เป็นนาครีหัวโหล่นตามรูปแบบศิลปะบาปวน ร่วมสมัยกับปราสาทประธานอย่างแน่นอน ไม่ใช่สิ่งก่อสร้างในยุคหลังดังที่กล่าวอ้าง ดังนั้นบันไดใหญ่ที่มีสะพานนาครีจึงควรเป็นทางเข้าหลักของปราสาทตามแนวแกนเหนือ-ใต้ ที่เป็นไปตามลักษณะภูมิประเทศ และหันไปสู่ชุมชนโบราณที่อยู่บริเวณเชิงเขาด้านทิศเหนือในฝั่งไทยที่ด้วยหลักฐานทางโบราณคดีและการศึกษาจารึกโบราณพบว่า เป็นชุมชนของชาวพื้นเมืองที่เคยเป็นผู้ดูแลปราสาทพระวิหารแห่งนี้

.....นี่คือการบิดเบือนข้อมูลทางวิชาการที่เป็นเหตุให้ผมประกาศแยกตัวจากคณะผู้เชี่ยวชาญนานาชาติในที่ประชุมที่เสียมเรียบ โดยท่านอัครราชทูตไทยประจำกัมพูชาได้ประกาศย้ำอีกครั้งต่อรองนายก สก อาน กลางที่ประชุมที่พนมเปญ ซึ่งต่อมาเราจึงได้จัดทำแผนบริหารจัดการพื้นที่เขาพระวิหารและบริเวณโดยรอบในฝั่งไทย โดยได้วิเคราะห์ข้อมูลและวางแผนการจัดการที่คำนึงถึงรักษาคุณค่าที่ครบถ้วนสมบูรณ์ของปราสาทพระวิหารไว้ ไม่ว่าจะเป็สมบัติของใคร แต่เพียงฝ่ายเดียวด้วยความร่วมมือของสำนักโบราณคดีและอิโคโมสไทย

ยูเนสโก ที่ควรจะดำรงตนในฐานะกรรมการที่เป็นกลางในกรณีที่มีความขัดแย้งกันของสองประเทศ กลับทำทุกวิถีทางเพื่อช่วยให้กัมพูชาที่ผ่านภัยสงครามมา ได้มีมรดกโลกใหม่ที่จะช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยวনারายได้เข้าสู่ประเทศมากขึ้น

ประเทศไทยเคยให้เหตุผลขอให้เปลี่ยนแปลงเป็นการขอขึ้นเป็นมรดกโลกร่วมกันระหว่างไทยและกัมพูชาแล้วโดยผนวกโบราณสถานที่เกี่ยวเนื่องในฝั่งไทยเข้าไปด้วย แต่เจ้าหน้าที่ของยูเนสโกกลับบอกว่า ไทยต้องจัดทำรายงานวิชาการ แผนบริหารจัดการเพิ่มเติมอย่างดีก่อน และ**การจะเปลี่ยนแปลงข้อมูลใดใดใน Nomination File ที่ได้รับการประเมินเรียบร้อยแล้วไม่สามารถทำได้** นอกจากจะถอนเรื่องออกไปก่อนแล้วค่อยกลับมาต่อคิวเข้าสู่วาระใหม่ ต้องใช้เวลา แน่แน่นอนว่ากัมพูชาไม่มีวันยอม จึงตอบมาว่าถ้าไทยต้องการก็ให้ยื่นเองภายหลังจากที่สวนของเขมรได้เป็นมรดกแล้ว ถ้าคิดว่ามีคุณค่าพอ

กระทรวงการต่างประเทศ จึงถอดใจในเรื่องขึ้นทะเบียนร่วม และกลับมาหามาตรการในการรักษาอำนาจอธิปไตย สิทธิเรื่องเขตแดนเป็นหลัก พยายามยื่นข้อเสนอในการยื่นข้อตกลงร่วมต่างๆ ได้ขอเจรจาต่อรองมาโดยตลอด แต่กัมพูชาไม่เคยยอมเลย...

ในที่สุดก็เป็นอย่างที่เราทราบตามข่าวว่ากัมพูชายอมเจรจาโดยมียูเนสโกปารีสเป็นเจ้าภาพ ครึ่งนี้เขมรขอลอยเองโดย**ขอเปลี่ยนการขอเป็นมรดกโลกให้เหลือเฉพาะตัวปราสาทเท่านั้น จากเดิมที่ใช้ชื่อว่า Sacred Site of Preah Vihear Temple เหลือเพียงแค่ Temple of Preah Vihear** พร้อม**ขอเปลี่ยนแผนที่ทั้งหมด ไม่ให้มีผลกับไทยเรื่องเกี่ยวกับปัญหาเขตแดน** เราได้รับแผนที่ที่ไม่มีการระบุเส้นเขตแดนระหว่างประเทศ พื้นที่ Core Zone ขีดเส้นออกจากผนังอาคาร ๓๐ เมตร ยกเว้นบันไดทางทิศเหนือขีดตรงสุดเขตบันไดเลยซึ่งทั้งหมดไม่ล้ำเข้ามาในเขตไทย ตรงพื้นที่ทับซ้อนเขียนเป็นหมายเลข 3 หมายถึง Joint Management Zone ตรงกับข้อความในคำแถลงการณ์ร่วมให้ส่งแผนบริหารจัดการร่วมกันต่อศูนย์มรดกโลกภายในวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๓ กล่าวคือ**เขมรยอม อย่างที่ไม่มีความมาก่อน**

แต่**เขมรขอร้องไม่ให้เปิดเผยข่าวนี้ต่อสื่อมวลชนของเขมร** เพราะประชาชนชาวเขมรคงไม่พอใจว่ามายอมไทย ที่เดิมเขาว่าเป็นแผ่นดินของเขา แต่มากลายเป็นที่ที่ต้องมาจัดการร่วมกัน รมต.เชื่อตามคำขอของเขมร ปิดข้อมูล จนเป็นผลให้เหตุการณ์ลุกลามใหญ่โต

ขอให้สังเกตการวางตัวของยูเนสโก ตอนแรกที่เราเสนอขึ้นทะเบียนร่วมก็ว่าทำไม่ได้ แต่ที่สุดก็มาเป็นตัวกลางเสนอให้เขมรเปลี่ยนแผนที่ กล่าวคือสามารถเปลี่ยนข้อมูลใน Nomination File ที่ประเมินแล้วได้ มีเจ้าหน้าที่ยูเนสโกท่านหนึ่งที่ร่วมประชุมอยู่ด้วยให้ความเห็นว่า **การเปลี่ยนมาขึ้นทะเบียนเฉพาะตัวปราสาทนั้นจะขัดต่อหลักการทางวิชาการ** แต่ประธานซึ่งเป็น Assistant Director-General for Culture ของยูเนสโก กลับบอกว่า**นี่เป็นข้อถกเถียงเนื่องจากเป็น "Political Decision"**

หวังว่ากรรมการมรดกโลกคงจะได้ติดตามข่าวที่เกิดขึ้นในบ้านเราขณะนี้ ที่การขอขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลกของกัมพูชาเพียงฝ่ายเดียวกลายเป็นประเด็นใหญ่ทางการเมือง และจะกลายเป็นความขัดแย้งระหว่างประชาชนชาวไทยและกัมพูชา ที่ลามไปถึงการจะทวงปราสาทคืนจากคำตัดสินที่ไม่เป็นธรรมของศาลโลก ความไม่เป็นธรรมจากแผนที่ที่ตั้งใจทำให้ผิดโดยกลฉ้อฉล มีทางนำปลอมไหลลงฝั่งเขมรนำมาซึ่งเส้นเขตแดนตามแผนที่ที่ล้อมเอาปราสาทพระวิหารไว้ในเขตกัมพูชา **หวังว่ายูเนสโกจะตระหนักได้ว่าได้เป็นต้นเหตุของความขัดแย้งในครั้งนี้** ที่จะจบด้วยความเกลียดชังของประชาชนที่มีต่อกัน

น่าเห็นใจประชาชนของทั้งสองชาติ เพราะเราย้ายประเทศหนีแยกจากกันไม่ได้

แต่ที่น่าสงสารที่สุดคือ **ปราสาทพระวิหาร**ไม่ว่าผลการประชุมที่ควิเบคจะเป็นอย่างไร หากได้เป็นมรดกโลก ก็คือชื่อเวลาของความขัดแย้งต่อไปอีก ๒ ปีในการจัดการร่วมกัน ประชาชนไทยก็คงยังมีอารมณ์ ไม่ยอมง่ายๆ และที่สำคัญข้อมูลการตีความคุณค่าความสำคัญของโบราณสถานก็คงจะถูกบิดเบือนตลอดไป การที่ไทยจะขอผนวกพื้นที่เชื่อมต่อเป็นมรดกโลกด้วยก็คงเป็นไปได้ยาก หรือหากไม่ได้เป็นมรดกโลกความขัดแย้งก็คงไม่จบเช่นกัน ปราสาทพระวิหารคงไม่มีวันสงบได้บูรณะซ่อมแซม

พอจะมีทางออกก็แต่เพียงให้คณะกรรมการมรดกโลกมีมติให้ไทยส่งข้อมูลเพิ่มเติมมาเพื่อผนวกเข้าเป็นมรดกโลกทั้ง Site ร่วมกัน แบ่งความภาคภูมิใจและผลประโยชน์ของประชาชนร่วมกัน

Transboundary Property หรือการเสนอให้เป็นมรดกร่วมกันข้ามพรมแดนน่าจะเป็นทางออกเดียวเท่านั้นที่จะรักษาความเป็นของแท้(Authenticity) และบูรณภาพ(Integrity) เพื่อคงความเป็นมรดกโลกไว้ได้

วสุ โปษยะนันท์ ประธานกรรมการอนุรักษ์ด้านสถาปัตยกรรมไทยประเพณี

กลุ่มวิชาการอนุรักษ์โบราณสถาน สำนักโบราณคดี กรมศิลปากร

ผู้ช่วยเลขานุการอิโคโมสไทย

